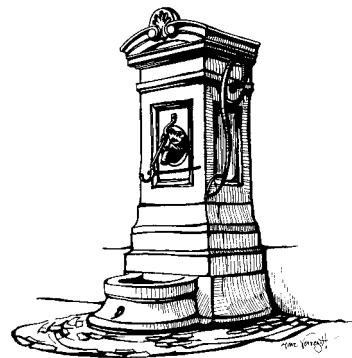

De Poemp

DRIEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT HEEMKRING DAVIDSFONDS NIJLEN

NUMMER 57 □ 01-02-03/2008 □ P309458 □ AK 2560 NIJLEN1

In dit nummer verschijnt de derde en (voorlopig) laatste bijdrage van Hypoliet Budts over vliegende bommen. De eerste vliegende bom die in Kessel viel, kwam terecht vlak op het kasteel "De Bist". We schrijven 2 november 1944, 23.30 uur. Op de foto zien wij de kasteelhoeve na de bominslag in 1944. (Foto uit het restauratiedossier; verzameling familie Vingerhoets - De Vos).

Brengt Kempens Karakter opwaardering erfgoed in Zuiderkempen?

U las het waarschijnlijk al in de krant, lieve lezeres en beste lezer. Zeven gemeenten uit de Zuiderkempen willen onder de noemer "Kempens Karakter" hun krachten bundelen voor het behoud en beheer van het erfgoed in de regio. Op 16 november 2007 tekenden Grobbendonk, Herentals, Herenthout, Lille, Nijlen, Olen en Vorselaar een engagementsverklaring: ze zullen de komende jaren samenwerken rond erfgoed. Ondertussen werd begin 2008 een uitgebreide "intentienota" met bijlagen aan de Vlaamse Gemeenschap te Brussel bezorgd. Het is immers de bedoeling een erfgoedconvenant af te sluiten en (ruime)

werkingssubsidies voor Kempens Karakter binnen te halen.

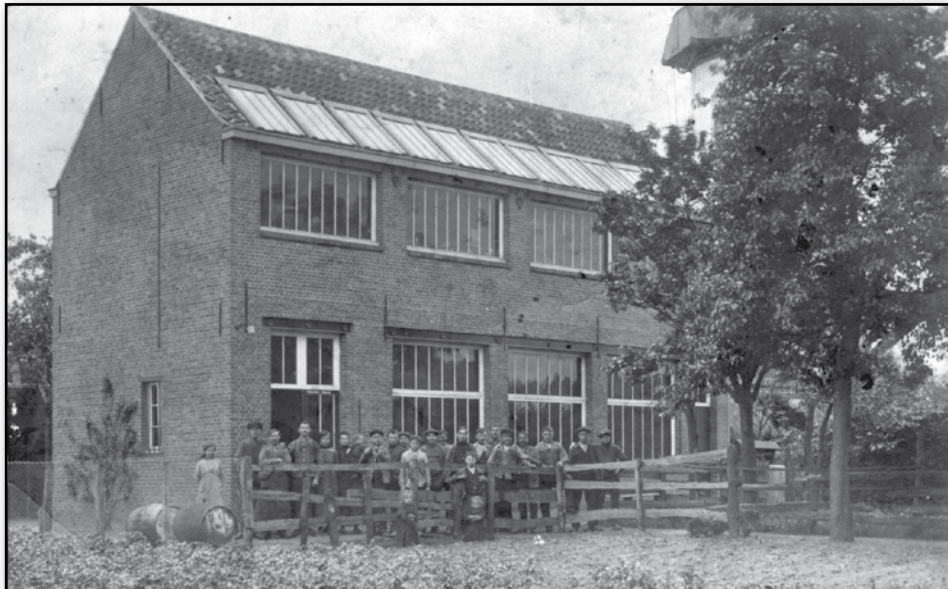
Kempens Karakter en Schitterend Geslepen

Bij de start van De Poemp bijna dertig jaar geleden hadden wij het erfgoedterrein ongeveer alleen voor ons. Ondertussen zijn er heel wat Vlaamse (meestal gesubsidieerde) initiatieven in de sector gegroeid en worden wij regelmatig aangesproken om een lokale of regionale bijdrage te leveren aan een of ander project. Wij verheugen ons daarover en werken graag mee aan het nieuwe project Kempens Karakter. >>

Woord vooraf

Ons diamantproject Schitterend Geslepen zit ondertussen in fase 2 en in oktober 2009 zal de laatste fase in principe ten einde lopen. Dat mag echter niet het einde zijn van Schitterend Geslepen, integendeel. Het zou mooi zijn, mocht de verzamelde kennis en documentatie van het steentje verder gebruikt worden in het nieuwe project Kempens Karakter. De openstelling ervan naar het publiek, onder meer via Slijperij Lieckens en Diamantmuseum Grobbendonk, blijft één van onze belangrijkste doelstellingen. En die doelstellingen worden duidelijk onderschreven door Kempens Karakter!

Slijperij Lieckens, begin vorige eeuw.

Opwaardering Slijperij Lieckens

De Poemp ijvert straks al twintig jaar voor het behoud van Slijperij Lieckens. Het lijkt erop dat onze actie niet alleen Schitterend Geslepen

tot leven bracht, maar ook inspiratie leverde voor Kempens Karakter. Dit project wil het erfgoed van de Zuiderkempen opwaarderen. De restauratie en openstelling van de Nijlense Slijperij Lieckens horen daar

duidelijk bij. Reden te meer voor De Poemp om aan Kempens Karakter enthousiast mee te werken.

U hoort er beslist nog van, lieve mensen. Ondertussen veel leesgenot met deze nieuwe Poemp!

Walter Caethoven.

“Briljante Verhalen” is een reeks van elf vertelavonden en vertelnamiddagen over de Kempense diamantnijverheid, georganiseerd in het kader van “Schitterend Geslepen”. Voor onze gemeente bent u op zondag 6 april vanaf 14 uur welkom in Atelier Blauwhof, Voetweg 53 te Kessel. Enkele lokale diamantbewerkers en -fabrikanten zullen er in een gezellig kader vertellen over het steentje, vroeger en nu. Ook De Poemp zal erbij zijn en tussendoor kunt u herinneringen ophalen bij een kleine fototentoonstelling over diamantbewerking in onze dorpen. Kom maar af!

Waar en wanneer

- Vrijdag 7 maart: om 20u in De Stenen Molen in **Oelegem** (Kerkhoflei 1).
- Zaterdag 15 maart: om 14u in het Diamantmuseum **Grobbendonk** (Oude Stwg 13a).
- Dinsdag 25 maart: om 20u in de cafetaria van WZC Lindelo in **Lille** (Lindelostaat 10).
- Vrijdag 28 maart: om 20u in de Gemeentelijke Basisschool in **Hulshout** (Vloekensstr.).
- Zondag 6 april: om 14u in Atelier Blauwhof in **Kessel** (Voetweg 53).
- Dinsdag 15 april: om 20u in Ter Speelbergen in **Beerzel** (Peredreef 5).
- Vrijdag 25 april: om 20u in Het Dolhuis in **Berlaar** (Legrellestraat 39).
- Dinsdag 29 april: om 20u in Theater Tarantel in **Herenthout** (Jodenstraat 29).
- Vrijdag 9 mei: om 20u in Het Buurthuis in **Vorselaar** (Oostakker 16).
- Woensdag 14 mei: om 14u in Afspanning St.-Christoffel, **Zandhoven** (Amelbergastr. 1).
- Woensdag 21 mei: om 20u in de Colibrantzaal in **Lier** (Kardinaal Mercierplein 6).

Alfons Verhaegen, klein... maar dapper!

“Medestichter van het Vrijwillig Brandweerkorps”, zo lezen we op het doodsprentje van Alfons Verhaegen. Hij beschouwde dit als een van zijn grootste verdiensten. In de bres springen voor zijn medemensen was voor hem vanzelfsprekend. Echt, er klopte een dapper hart in het lichaam van “de kleine Verhaegen”! Wij belichten hier kort enkele belangrijke episodes uit zijn leven.

Fons werd geboren te Nijlen op 23 juni 1901, trouwde met Amelia Van den Broeck in 1928 en overleed te Lier op 14 maart 1975. Amelia overleed te Lier op 5 december 1982. Alfons en Amelia hadden vijf kinderen: Mathilde, Maria, Gommarus, Julia en Annie. Gommarus overleed onlangs te Recife (Brazilië). In het begin van hun huwelijk woonde het paar in de “stammenee” van vader Marus Verhaegen, een natiebaas aan de dokken.

Soldaat

De garde kwam aan de deur met het oproepingsbevel. Hij schudde even met het hoofd. “Veel te klein. Op voorhand afgekeurd. Wedden voor een bak Jack-Op?!” Ja. Hij werd afgekeurd en ging toen ‘t steentje slijpen in het fabriekske van zijn broer Louis Verhaegen aan de Kapellebaan. Een klein jaartje later stak de champetter nog eens zijn kop binnen in de “stammenee”. “Awel, Fons, haal maar nen bak Jack-Op uit de kelder, op mijn kosten. Ge moet naar den troep!”

Hij deed zijn troep op zijn manier. Trok zijn plan, was een uitstekend soldaat en verdiende drie dagen verlof met zijn sportieve prestaties.

Kind vermist

Zijn kordate aanpak kwam aan het licht in het café van de Slinke, enkele jaren voor de oorlog. Ik heb het jaartal niet meer kunnen achterhalen. Fons en wat stamgasten dronken daar een pintje, legden een kaartje

Alfons Verhaegen (1901 - 1975)

en maakten plezier. Tot er iemand de cafédeur opentrok en riep: “Er is een kind vermist!”

Op alle mogelijke plaatsen werd gezocht en niets gevonden... Tot een van de geburen zag dat het deksel van de aalput een klein beetje wankel lag. “Misschien? Om de liefde Gods, toch niet waar zeker!” De pompiers van Nijlen hadden geen zuurstofmasker, maar ze gingen er een halen bij hun collega’s van Lier. Wie zou het doen? Wie zou de beerput ingaan? Alfons Verhaegen, de kleine, maar dappere man met het grote hart. Wenend heeft hij het dode kind uit de smurrie gehaald.

Oorlog

Tot 1940 is Fons diamantslijper geweest. Dan kwam de oorlog. Geen

werk, miserie alom, honger. Er moest brood op de plank komen! De kapitaalkrachtigen en een hoop anderen, bij wie de schapraai vol spek en gesmokkelde boter lag, hadden goed praten. “Werk toch niet voor de Duitsers!” Hij deed in Duitsland zijn werk zonder sabotage. Maar de Duitsers zijn soms een raar volkje. “Verheege hier! Verheege daar! Schneller Mensch!” Zij dachten dat hij zou ja-knikken als het negerkopje op de toog van Jeannette. Maar de bombardementen deden voor hem de deur toe. Hij nam zijn “Arbeitsvertrag” en ging naar de “Werkführer”, nam enkele inlichtingen en besloot naar Frankrijk te trekken, in dienst van de O.T. (*) Hij kwam terecht in Kerfany (Calvados). Zwaar labeur aan de Atlantikwall. In zijn vrije uren maakte hij veel vrienden bij de boeren uit de streek.

Alfons Verhaegen is te Kerfany gebleven tot begin 1944. Na de oorlog had hij graag Kerfany nog eens bezocht. “Maar ‘t is er nooit van gekomen,” zei ons Alfons Danckers – Verhaegen.

Na de landing van de geallieerden en nadat de haven van Antwerpen vrij was, werkte hij daar voor de Amerikanen: lossen van oorlogstuig. Dan begon de beschieting van Antwerpen met V1’s en V2’s. Om te kunnen helpen werd hij lid van de “Passieve luchtbescherming”. Hij ruimde puin, haalde mensen uit ingestorte woningen, boorde gaten naar kelders. Veel mensen daar hadden hun leven te danken aan de “kleine Verhaegen”. Hij ruimde mee puin tot het laatste slachtoffer bij de ramp van Cinema Rex gevonden was. Eens vond hij een kindje, weggerukt uit een kinderwagen, rechtopstaand maar dood, in een door een

Mensen van bij ons

vliegende bom getroffen huis. Dat heeft hij het nooit kunnen vergeten: de zinloze wreedheid van oorlog.

Zware brand

Fons maakte in 1953 als pompier ook de zware brand mee in de hoeve van boer Verwimp. Hij was toen al de 50 gepasseerd. De pompiers vochten als leeuwen om de dieren te redden. Alles vergeefs!

In 1975 overleed deze moedige man. Laten wij hem, en allen die zich in moeilijke dagen onbaatzuchtig voor hun medemens inzetten, dankbaar gedenken!

Jos Bastiaens.

Beste dank aan de heer en mevrouw Dankers – Verhaegen voor hun welwillende medewerking.

(*) O.T. of Organisation Todt, een bouwfirmma die werken voor het leger uitvoerde. Zij had de leiding over de bouw van de Atlantikwall, een omvangrijk stelsel van kustverdedigingswerken. Het werd in de Tweede Wereldoorlog door de Duitsers aangelegd (1942 – 44) ter bescherming van hun westelijk zeefront, van de Spaanse grens tot en met Noorwegen.

Mensen van bij ons

Boven :
het gezin Carolus Dillen - Josephina Peeters.
Links: Bertha Dillen.

Schuilkelder in Lier

Slachtoffers van V-bommen

De eerste Nijlense slachtoffers van V-bommen vielen in de Goorkant (zie Poemp 55). Josephina Peeters en haar dochter Bertha Dillen (foto 1 en 2) werden op 24 november 1944 slachtoffer van de V-terreur. Onze dank aan Gust Kegelaers die ons de foto's nog bezorgde. De onderste foto is van Jos Thys. We zien zes leerlingen van de technische school in de Kruisbogenhofstraat in Lier (herfst 1944) en herkennen, van links naar rechts, Jan Walraven, Louis Thys (kort nadien overleden bij de bominslag in cinema Rex in Antwerpen), Jan Van Immerseel (+), René Van Houtven (+). Aan de kelderingang Raymond Verhaegen (broer van René) en daarnaast Raymond Van Achelpoel (+) van Gestel. De twee overlevenden zijn trouwe Poemplezers.

160 dagen terreur in onze dorpen

Wie ze “aan den lijve” ondervonden heeft, is de gruwelen van de oorlogstijd nog lang niet vergeten. Dat bevestigen de reacties op ons verhaal over vliegende bommen in Poempen 54 en 55. Die reacties uit Nijlen, Kessel en Bevel zetten er ons toe aan verder op zoek te gaan naar getuigen van en geschriften over de wreedaardige, moordende oorlogswapens in onze drie dorpen.

160 dagen terreur

Een boek over gevallen V-bommen in verschillende Kempense gemeenten draagt de titel “160 Dagen Terreur van Vliegende Vergelding”. Het werd uitgegeven door de Heistse heemkundige kring “Die Swane” en ons bezorgd door Alfons Lenaerts. De inlichtingen die de gemeentebesturen aan het provinciebestuur verschaften, zijn in die studie opgenomen. Volgende inslagen worden voor onze drie dorpen vermeld:

Nijlen

Tussen 25 oktober 1944 en 26 februari 1945 vielen er 12 V1's buiten het centrum. Daardoor werden 3 mensen gedood en 15 gewond, 7 huizen werden vernield en 19 beschadigd. Op zondag 24.12.1944 viel een V2 buiten het centrum. Daardoor werden 2 mensen gedood en 6 gewond, 3 huizen werden beschadigd en 2 vernield. Een 6de en 7de Nijlenaar stierf bij twee bominslagen te Antwerpen op 16 december 1944 en op 10 januari 1945. Zie in dit verband ook Poemp 55.

De Nijlense archieven vermelden nog volgende inslagen die niet opgenomen zijn in de studie van de heemkring van Heist-op-den-Berg:

- 13 november 1944, Boshoeck : er valt een V1 om 22 uur. 4 personen werden gewond, 1 woning vernield, 3 woningen zwaar beschadigd.

- 29 januari 1945 : om 5.30 u valt een V1 op de Bist. Er vallen geen gewonden, maar de huizen nrs. 21, 22 en 23 zijn onbewoonbaar, 15 andere woningen zijn zwaar beschadigd.

- 15 februari 1945 : Op Lillo valt om 11.15 u een V1. 5 woningen worden

beschadigd.

- begin januari 1945 valt een V1 op de Bevelsesteenweg. De bom ontploft gelukkig niet.

- 6 februari 1945 valt andermaal een V1 op de Bevelsesteenweg die niet ontploft.

Kessel

De lijst die het gemeentebestuur naar het provinciebestuur zond, luidt als volgt:

Er vielen 12 V1's en 3 V2's. Daardoor werden 11 gebouwen totaal vernield, 16 zwaar beschadigd en 216 licht beschadigd. Kessel betreurt 3 doden, 4 zwaar gewonden en 7 licht gewonden.

- Op zaterdag 16 december 1944 viel er een V1 nabij Kessel Station : twee doden.

- Op vrijdag 22 december 1944 viel om 17 u een V2 langs de Oude Bevelsesteenweg.

- Op 18 januari 1945 viel er een V2 nabij de oude molen.

- Volgens de aanwijzingen op het bidprentje van August Lembrechts is er, met dodelijke afloop, een V1 of V2 gevallen op zondag 18 februari 1945.

Een beeld van de verwoesting aangericht door een V1 in Kessel-Station op 16 december 1944. Foto boven : de volledig vernielde woning van “Fons van den boer”, gezien vanop de steenweg richting Lier. Foto onder : achterkant van hetzelfde huis (bergplaats). Bemerkt op de achtergrond het fel beschadigde “roethuisje” aan de overkant van de spoorweg.

Bevel

Bevel vermeldt in een brief aan de gouverneur volgende inslagen van V1's met stoffelijke schade: vrijdag 17 november 1944, donderdag 30 november 1944, dinsdag 23 januari 1945, woensdag 31 januari 1945, dinsdag 6 maart 1945.

Er vielen geen raketten of V2's op het grondgebied van Bevel. Bij de inslag op donderdag 30 november 1944 om 7.20 u op de wijk C ('t Kruiske) was Frans Buermans het zwaarst getroffen. Zijn huis was onbewoonbaar. Zwaar beschadigd waren de huizen van Joris Troonbeeckx en Emiel Buschots.

De inslag op 23 januari 1945 gebeurde op de Heikant om 7.43 u. De bom kwam neer op 100 m van de grens met Itegem. Mevr. Van Hool en Maria Van Hool werden licht gewond. De woning van Emiel Van Hool werd zwaar beschadigd. Tot hier de vermeldingen in de studie van "Die Swane".

Getuigen van De Poemp

Beroepshistorici trekken de betrouwbaarheid van mondelinge getuigen wel eens in twijfel. De Poemp wil het niet laten bij koele lijsten en cijfers. Wij zochten en vonden enkele getuigen die de koude en honger van de oorlog en de gruwel van de vliegende bommen hadden beleefd. Louis Van den Eynde – Van Camp bezorgde ons het doodsprentje van zijn broer Jozef, overleden tengevolge van een V1-inslag. Ook Emiel Van den Broeck – Moons hielp ons. Broer Petrus werd het slachtoffer van dezelfde V1.

Het doodsprentje van Jozef Frans Van den Eynde vermeldt: *zoon van wijlen Constancia Wellens, geb. te Kessel den 12 Januari 1927 en bij een oorlogsramp op Kessel-statie plots uit het leven gerukt den 16 December 1944.*

Nadat vader Alfons en broer Louis reeds zwaar gewond uit de puinhoop van hun huis waren gehaald, vond men eindelijk Jozef. Hij was reeds overleden, verpletterd onder

Het kasteel op de Bist te Kessel in 1944, na de inslag van een vliegende bom.

een neergestorte muur. Het gezin dat samen aan de koffietafel zat, was opgesprongen bij het welgekende geluid van een naderende V1. Helaas was het te laat om te vluchten. De bom sloeg vlak voor hun woning in. Het huis werd totaal verwoest. Dit gezin werd wel zwaar op de proef gesteld: pas enkele weken voordien was moeder overleden.

Op het doodsprentje van Petrus Alfons Van den Broeck lezen we : *zoon van August en Maria Van Thielen, geb. te Bouwel den 12 Maart 1931 en tengevolge van een oorlogsramp op Kessel-statie overleden te Lier in de Kliniek van het Heilig Hart den 17 December 1944.* De 13-jarige knaap stond aan te schuiven bij de beenhouwer om het povere gezinsrantsoen af te halen, toen de V1 insloeg. Getroffen door een bomscherf vocht hij nog uren voor zijn leven in het bijzijn van zijn familie, een strijd die hij de volgende dag uiteindelijk verloor.

Onderzoek heemkring Salvator
Heemkring Salvator verrichtte een uitgebreid onderzoek naar het Kesselse oorlogsgebeuren. In nr. 44 van het gelijknamige tijdschrift wordt volgend drama verhaald. De eerste vliegende bom die in Kessel

viel, kwam terecht vlak op het kasteel "De Bist". We schrijven 2 november 1944, 23.30 u. Op het kasteel lagen toen een honderdtal Engelse soldaten, van wie er 7 werden gedood. Louis Ceulemans en zijn vrouw Manda sliepen in de boerderij van het kasteel. Als bij wonder brachten zij het er levend vanaf, terwijl het kasteel grotendeels vernield werd.

Onvoltooid verhaal...

Het vliegende-bommenverhaal van onze drie dorpen is zeker onvolledig. Iedere familie heeft zijn eigen oorlogservaringen, de ene al wat dramatischer dan de andere. Onze generatie heeft toen een verschrikkelijke tijd beleefd. Irène Van Cleemput uit Brasschaat schreef ons hierover : Ik ging op school in de Durlletstraat in Antwerpen. Gelukkig voor ons waren de scholen gesloten vanaf september 1944. De terreur van de vliegende bommen was soms niet te harden. We hadden dan nog honger en tekort aan alles en nog wat. Het persoonlijke leed van vele mensen is niet te beschrijven, maar alles went en gaat voorbij. Alles went en gaat voorbij... maar vergeten zullen we het nooit!

Hypoliet Budts.

V1 valt op Kessel-Station

Een belangrijke getuige in het Kesselse vliegende-bommenverhaal is Maria Houben. Zij bezorgde De Poemp een gedetailleerd schriftelijk verslag van haar wedervaren in die tijd. Hier volgt het.

16 december 1944. Het was een koude morgen. Mijn man en ik zijn samen met onze twee kindjes van een overnachting in het fort thuisgekomen. Bijna gans Kessel-statie is gedurende zes maanden in het fort gaan slapen, omdat men er zich veilig voelde. Het moet rond kwart voor zeven geweest zijn dat mijn man Louis naar de beenhouwer ging om ons rantsoen op te halen. De beenhouwerij was gelegen naast de spoorweg (onze latere pastorie die nu is afgebroken). Ons zoontje Herwig liep in huis wat rond en ons dochtertje van één jaar lag in de voiture te slapen, goed bedekt met een deken om haar tegen de koude te beschermen. Opeens hoorde ik het ratelende geluid van een V1 naderbijkomen. Onze oren waren er zo op geoefend dat we aan het geluid konden horen of de bom ging doorvliegen, dan wel dat ze dichtbij ging neerstorten. Die bom vloog onheilspellend laag. Ik greep mijn zoontje vast en liep met hem naar de kelder. Ik was amper twee treden naar beneden toen een geweldige ontploffing ons huis deed schudden en daveren. Door de luchtverplaatsing vlogen de ruiten aan diggelen. Glasscherven lagen overal verspreid en glassplinters staken in het dekentje waaronder ons dochtertje nog vredig lag te slapen. Ik liep naar buiten en hoorde roepen dat er een bom op het plein voor de statie was ingeslagen. Ik werd ontzettend bang. Mijn man was naar de beenhouwer, en dat was daar vlakbij. Toen kwam Louis aangelopen. Ik liep naar binnen om ons zoontje uit de kelder te halen en weende van blijdschap. “Wat is er daar gebeurd?” vroeg ik. “Moeder, ik kom niet van de statie. Het is heel eigenaardig, maar toen ik op weg was naar de beenhouwer besloot ik om niet naar de statie te gaan, maar naar de beenhouwer in ‘t dorp. Ik was juist op de Statiesteenweg, de Kleine Puttingbaan ten einde, als ik de bom hoorde aankomen. Ik duikelde in de gracht en op hetzelfde ogenblik was er een geweldige knal. Het leek of de bodem van de gracht omhoog kwam. Straatkasseien vlogen over mijn hoofd! Toen het stil werd, ben ik naar hier gelopen, bang van wat ik hier zou vinden. Maar goddank, het valt nog mee. De kapotte ramen en het glas dat her en der verspreid ligt, kunnen nog vervangen worden. Het had veel erger kunnen zijn!” Gelukkig was er niemand van ons gezin gewond.

Louis ging naar de statie om te zien welke schade er daar aangericht was. Lang is hij niet weggebleven. “Het is

verschrikkelijk,” zei hij. De V1 had in het midden van het plein een grote put geslagen en het huis van Fons van den boer was één grote puinhoop. Zoon Frans die naar buiten liep werd onder de neerstortende gevelmuur verpletterd en was op slag dood. Fons en zijn andere zoon Louis lagen onder het puin bedolven. Zij werden gered. Fons lag met zijn hiel tegen de gloeiende pot van de Leuvense stoof. Hij heeft daar een blijvend letsel aan overgehouden. Dochter Marie-Louise en de meid zaten in de kelder en hadden niets.

Gaston Van den Eeden, die misdienaar was, ging op dat tijdstip naar de mis van zeven uur in de noodkapel bij de firma De Vos – Kets. Hij werd getroffen door een weggekatapulteerde kassei en lag wekenlang in kritieke toestand in de kliniek, maar hij genas. Bij de beenhouwer, waar de mensen stonden aan te schuiven, viel één dode: Alfons Van den Broeck. Hij was de dertienjarige zoon van August Van den Broeck. Hij kreeg een scherf van de bom door een long en overleed in de kliniek in Lier enkele uren nadien.

Ik ben ook gaan kijken. Het station was bijna volledig verwoest. De voorgevel van het café van Jan Van Laer was weggeblazen en Cor, de uitbaatster, lag nog in een bed dat dreigde op straat te vallen. In gans de Statiestraat waren de ramen en de deuren uit de muren gerukt. Terwijl ik naar de ravage stond te kijken, kwamen Engelse soldaten van tussen het puin van het station. Op een deur droegen ze een vrouw naar een legerauto en voerden haar weg. Later in de namiddag kwam men mij zeggen dat het mijn nicht Bertha van de Vonder was. Ze had een betonnen draagbalk op het hoofd gekregen op het ogenblik dat zij achter de stationschef en zijn vrouw de kelder invluchtte. Twee dagen later bezweek zij aan haar verwondingen.

Veel is er nog gebeurd dat nooit uit onze herinnering zal verdwijnen. Maar ondanks al die miserie werd er in het fort, waar wij sliepen, bijwijlen nog gelachen en gezongen!

Dank

Deze bijdrage werd opgesteld met medewerking van Maria Houben uit Kessel, Irène Van Cleemput uit Brasschaat, de fam. Louis Van den Eynde – Van Camp uit Kessel, de fam. Emiel Van den Broeck – Moons uit Zoersel en Alfons Lenaerts uit Nijlen. De foto's werden ter beschikking gesteld door de fam. Vingerhoets - De Vos en Poempist Frans Lens uit Kessel. Hartelijk dank aan allen!

Bronnen

Salvator, nr. 44, uitgave heemkundige kring Kessel. 160 Dagen Terreur van Vliegende Vergelding, R. Patteet, uitgave Heistse Heemkundige Kring Die Swane, 1994. Gemeentearchief Nijlen.

Liza vertelt:

Mijn Plechtige Communie

Liza Vercammen (Liza van de Saas), zo genoemd naar haar vader Lowie Saas, een gekende sijsjesvanger, werd geboren de 18de augustus 1919 op de Achterbist 27 (nu Koningsbaan) in een van de kleine tweekamerhuisjes. Zij bracht samen met haar broers en zussen, onder de hoede van vader en moeder Roos Verelst, haar jeugd door op de Kesselse Heide. Liza, een poemplezeres van het eerste uur, vertelt hier over haar plechtige communie, nu 77 jaar geleden. (Jos Thys).

Wij deden onze plechtige communie op Passiezondag, 14 dagen voor Pasen, in 1931. In die tijd moest men op de dag van zijn plechtige communie driemaal naar de kerk: 's morgens de zevenurenmis, om 10 uur voor de hoogmis en om 14 uur voor het lof. De kinderen die ver van het dorp woonden, mochten tussen de missen en het lof blijven eten in de winkels waar hun familie gewoonlijk winkelde. Dat was bij Lien Van Dijck, of bij Jeannette van Zjoo van de rups, bij 't Kromhout of bij Zjoke Faes. Mijn oudere broers en zusters hadden de jaren voordien bij Lien Van Dijck mogen blijven eten. Ik had meer geluk: mijn dooppeter Charel, een broer van mijn moeder door iedereen gekend als Charel de loodgieter, was in 1927 te Nijlen komen wonen in het café De Zwaan, (nu bakkerij Dingenen) dat hij had gekocht. In het café van nonkel Charel was toen ook het voetballokaal Rood en Geel.

Logeren in De Zwaan

Ik mocht de zaterdag voor mijn plechtige communie in De Zwaan blijven slapen. Ons moe kwam dan de volgende morgen tegen de eerste mis om mij te helpen met mijn wit kleed. Een wit kleed, geleend van een nichtje uit Duffel. Het geld dat uitgespaard werd met het "geleende kleed" kon beter besteed worden aan nieuwe zondagse kleren voor mij. Ik weet het nog zo goed. Ik kreeg een nieuwe, lichtblauwe jas met pelerinekraag, een blauw kleed en zwarte laqué schoenen. Het was toen de gewoonte dat we op de dag van onze plechtige communie

mochten laten zien "hoe schoon gekleed we waren" bij de mensen in het dorp. Communicanten kregen dan al eens een halve sol, soms ook vijf centen (*). Weer had ik geluk, daar men bij mijn nonkel Charel in het café zeer gul was voor mij. Van enkele mannen "met een pintje teveel op" kreeg ik zelfs vijf fr. Toen ik die zondag na het lof in mijn gewone dagelijkse kleren door de karrensporen en de bossen terug naar huis ging, had ik samen met mijn nonkels gift, wel 200 fr bijeengekregen!

Liza Vercammen

Naar St.-Anneke

Wie geld had, kon op "reis" gaan. Op reis naar ... St.-Anneke. Een buurvrouw, Paulientje Lauw "Rohard", die op het St.-Anneke had gewoond, zou ons Antwerpen en het St.-Annastrand laten zien. Natuurlijk moest alles betaald worden van mijn gekregen 200 fr. Het werd een hele belevenis: mijn eerste treinreis, mijn eerste bezoek aan Antwerpen, aan de "Sarma"aldaar, en vooral mijn tocht met de St.-Annekessboot de Schelde over; het kon niet op! Paulientjes moeder, die nog op St.-Anneke woonde, zou ons opwachten,

zodra we aankwamen met de boot. Ze leunde daar met perrettechocolade, limonade in flesjes met een eirebol (knikker), koekjes enz. Met een grote korf aan haar arm trachtte zij haar waren te verkopen aan de daar aanwezige soldaten.

Het St.-Annastrand was toen een grote zandvlakte. Ze waren daar bezig met het meten en graven van de eerste tunnel (Imalsotunnel) onder de Schelde. Ons moeder vond dat maar niks al dat zand, en het strand dan zo nog stil en verlaten...

Er stonden wel vele kleine houten huisjes, gezet na Wereldoorlog I. Die huisjes hadden allemaal prachtige namen. Het was villa dit of villa dat... Wij werden verwacht in Villa Maria. Dat was een klein schamel huisje met een kippenren. We aten er onze in de Sarma gekochte rozijnenboterhammen op. De kruimels gaven we aan de magere scharminkels van kippen die in de kippenren vochten voor dit buitenkansje. Na nog een wandeling op het strand gingen we terug naar de Sarma. Daar kochten we met het overschot van mijn geld voor mij en voor mijn jongere zuster Emma toch een mooie boemla, een bal in een netje, en een grote zak snoep voor de thuisblijvers.

Oost west, thuis best

Hoewel dat het voor mij een heel plezierige dag geweest was daar op St.-Anneke, was ik toch veel liever te Nijlen in ons kleine huisje op de Kesselse Heide dan aan de Schelde in Villa Maria. Tot zover het verhaal van mijn plechtige communie.

(*)Sol: koperen munt van 0,10 frank.
Cent : twee-centiëmstuk.

Communiefoto (Martha Derboven)

Van bouwvakker en klompenmaker tot diamantair.

Toen Jan Eduard Claes in 1884 – 85 in Nijlen de eerste diamantslijperij bouwde, werd Fons Smets geboren als eerste kind in een gezin waarvoor vader Smets de kost verdiende als havenarbeider. Later breidde het gezin zich uit tot vijf kinderen.

Na het beëindigen van zijn studies op 13 à 14 jaar (de schoolplicht bestond toen nog niet) kreeg Fons de opdracht mee de kost te verdienen. Veel keuze was er niet rond de eeuwwisseling. Aannemer August Nelis, alias de grote Nelis, werd zijn eerste werkgever. Het was hard labeur voor een 14-jarige onder de steenplank. Langs vaders zijde echter waren er Frans en Louis Faes, zelfstandige blokkenmakers. Bij hen begon Fons aan een nieuwe carrière als leerling-klompenmaker.

Intussen was de Nijlense diamantnijverheid aan een flinke uitbreiding bezig. Verschillende slijperijen werden in het begin van de 20ste eeuw gebouwd. De vraag naar slijpers was groot. Door toedoen van vader Smets kwam Fons bij de gebroeders Quadens, diamantbewerkers, terecht op de fabriek, gebouwd in 1890 in de Nonnenstraat. Deze stap werd de definitieve keuze van zijn loopbaan.

Na zijn leertijd vond hij spoedig de weg naar Antwerpen om als zelfstandige diamant te kopen en te verwerken. Na zijn huwelijk met Bertha Mariën in 1908 bouwde hij een huis naast Nijlenbeek in de Gemeentestraat (1912) met aanvankelijk een kleine slijperij, die later werd uitgebreid tot 20 à 25 molens.

Vele “ups en downs” heeft hij meegeemaakt tijdens zijn loopbaan. Tijdens beide oorlogen (14 – 18 en 40 – 45), toen de diamantnijverheid zo goed als stillag, begon Fons weer blokken (ofte “klonen”) te maken. Dat was kenmerkend voor zijn niet-aflatende werkkraft.

Fons Smets kreeg een gezin van 7 kinderen, die allemaal bij de zaak

betrokken werden. De jongste, Constant, stuurde hij naar de vakschool om het briljantwerk te leren. Deze bouwde de zaak met de hulp van zijn broer Marcel verder uit en stichtte de Firma “Diaroos”. Die naam verwijst naar de slijpvorm (roosjes) die in hoofdzaak in het bedrijf gemaakt werd.

De zonen van Constant en Marcel, Jan en Paul, beheerden de zaak nog een aantal jaren, maar moesten zich uiteindelijk tegen de concurrentie van de lageloonlanden gewonnen geven. De firma werd enkele jaren geleden opgeheven. Jan en Paul werken nog steeds in de diamantnijverheid.

Fons Smets, alias Fons van Poppel, behoorde zeer zeker tot de pioniers van het Nijlense diamantgebeuren. Hij was een gewone, volkse en hardwerkende man die geholpen heeft aan talrijke gezinnen werk en welstand te geven. Hij overleed in 1971.

De twee jongere broers van Fons, August en Jozef, hadden zich eveneens als zelfstandige diamantpatroons

gevestigd. De zoon van Jef, Fons, en kleinzoon Koen breidden de zaak nog verder uit onder de naam “Koen-diam”. Zij hadden talrijke werknemers.

De naam Smets zal onlosmakelijk verbonden blijven met de eens zo bloeiende Nijlense diamantnijverheid.

Dit korte familieverhaal is kenmerkend voor de Nijlense diamantgeschiedenis. Maar even belangrijk zijn de belevenissen van honderden andere Nijlense diamantbewerkers: bazen en entrepreneurs, snijders, zagers, klievers, sorteerders en anderen. Misschien willen ook zij hun verhaal of foto's kwijt. De Poemp rekt op uw hulp, beste lezer, om ze een plaats te geven in “Schitterend Geslepen”, het grote diamantverhaal van de Kempen. U kan altijd terecht bij de mannen van de Poemp of bij projectcoördinator Jeroen Janssens op het Nijlense gemeentehuis, telefoon 03.410.02.09.

Onze beste dank ondertussen aan mw. Gusta Van Laer – Smets en aan mw. Lea Guldentops – Smets voor hun gewaardeerde medewerking.

Hypofiet Budts.

Alfons Smets met personeel omstreeks 1924. Naast de meisjes-verstelsters zien we rechts Gusta Smets en links Marcel Smets (het 5de en 6de kind van Fons). De latere bedrijfsleider Constant moest toen nog geboren worden.

Overpeysende de brooshyt der menschelyke nature...

Tijdens het aanleggen van de nieuwe verwarming in de Kesselse Salvatorkerk in 2000 stelde men vast dat in een grafkelder van de zijkapel nog enkele kisten stonden. Frans Lens vond via een merkwaardig testament een mogelijk antwoord op de vraag wie er daar begraven werd.

Op 15 januari 1776 maakte de Nijlense notaris Balthasar Gepts het testament op van Maria Josepha Prost de Beauregard, weduwe van Peeter van der Plas. Zij woonde op dat ogenblik bij haar schoonbroer Franciscus van Herle, toen koster te Kessel. De notaris schrijft achter de naam van de koster: *mij notaris welbekent*.

Maria Josepha Prost de Beauregard was *sieckelijc naer den lichaeme, nochtans gaende en staende, en haer verstant, memorie ende sinnen over alles zeer wel machtigh. Overpeijsende de brooshyt der menschelyke nature, de sekerheyte des doodts ende onsekerheyte van d'ure der selve, wil ze de bestemming van haar tijdelijcke goederen uit vrije wil, ongedwongen en overlegd, bij testament vast leggen.*

Het testament

Vooreerst beveelt zij haar ziel *inde bermhertigheyte Gods ter suffragie (op voorspraak) van de alderheylighste maget (maagd) kiesende haere begraefplaetse in onse Lieve vrouwe choor onder den sarck ende begraefplaetse van testatrice ouders ende voorouders der familie de Berthy*. Haar uitvaart moet geschieden in de kerk van Kessel. Zij verlangt dat de pastoors en onderpastoors van de buurdorpen en haar vrienden uitgenodigd worden voor de maaltijd.

Als die parochiepriesters op de dag van haar begrafenis in de kerk van Kessel een mis voor haar opdragen, zullen ze daarvoor vergoed worden met een gulden. Onmiddellijk na haar overlijden zullen in de kerk van Kes-

sel vijftig *zielemissen* gevolgd door de gebeden *misere* en *de profundis* gelezen worden door de pastoor en evenveel door de onderpastoor; eveneens vijftig door de paters kapucijnen en evenveel door de predikheren (dominicanen) van Lier.

Aan haar stiefdochter Joanna van der Plas schenkt ze 500 gulden, al haar kleren, en *een opgemaect bedde met een ledekant*.

Haar zussen Maria Anna Anthonia Josepha en Maria Carolina Prost de Beauregard, geeft ze elk 100 gulden courant geld. Item datter op den na(er)dagh van haere uytvaert aen de arme menschen den dinst behoort hebbende in broodt gebacken sal uytgereijckt worden drij veertelen coren. Drie veertel betekenen ongeveer 260 liter graan, wat dus een hele berg brood betekent!

In haar parochiekerk sticht ze een jaarlijks octaaf van acht plechtige, gezongen missen om zeven uur 's morgens met het spelen van het orgel en eveneens 's avonds een plechtig lof om acht uur *ten eeuwigen dage duerende*. Ze vergeet ook de koster, de organist en de onderpastoor niet die tijdens de diensten de zang zouden verzorgen. Ze voorziet ook een betaling voor licht en het luiden van de Lievevrouweklok, één uur voor de diensten beginnen. Zelfs de misdienaars worden niet vergeten. Ze zullen jaarlijks zestien stuivers toegestoken krijgen. De kerkmeester die al die betalingen moet doen, beloont ze voor zijn werk met een gulden en twaalf stuivers. De pastoor zal tijdens de hoogmis meedelen dat

Zijkapel Kesselse Salvatorkerk.

het octaaf voor haar zielendienst zal beginnen op Sacramentsdag. Ter intentie van haar, haar man zaliger Peeter van der Plas, haar ouders, broers en zusters en haar schoonbroer Franciscus van Herle, tot meerdere eer van God.

Wat er nog rest aan roerende en onroerende goederen, *goudt, silver gemunt en ongemunt, actien ende credieten hebbende ende te vercrijgene*, schenkt ze aan Franciscus van Herle en aan Maria Helena Prost de Beauregard *wettige gehuysschen*, (gehuwden) *haeren swager ende suster in vollen eigendom*. Ze moeten wel alle kosten van de begrafenis en voor de hierboven vermelde opdrachten betalen. Voor de uitvoering van het testament kiest ze Joannes Franciscus van Herle *daer moeder af was Maria Bastiaens*. Daarvoor zal hij 200 gulden opstrijken. Als getuigen traden op Carolus de Loecker en Peeter de Laedt.

Wie was Maria Josepha Prost de Beauregard ?

Zij was een verre afstammeling van Michel de Berthy (of Berthi), telg van de zeer kapitaalcrachtige Florentijnse familie de Ravignani. Aangelokt door

de rijkdom van Antwerpen was Michel de Berthy naar de Nederlanden afgezakt. Hij vergaarde hier heel wat rijkdom. Hij overleed in 1557 in Antwerpen en werd daar begraven in de Sint-Jacobskerk. In datzelfde jaar kocht Jan Baptista, zoon van Michel de Berthy, het goed Ter ryt, gelegen op de Bogaertsheide te Kessel, later opgeslorpt in het goed Ten dijk. In 1558 kwam ook het Hof van Kessel in zijn bezit. Dit hof, Kesselhof of het Hof van Laken, was toen al een eeuwenoud keizerlijk leen, met achterlenen gelegen op de Bogaertsheide, in Laken (grosso modo de omgeving achter de twee herenboerderijen aan de Liersesteenweg tot aan de Lindkensbeek in Kessel), dus de omgeving van het kasteel en de Bogaertsheide. Ook in Bevel, Berlaar, Itegem, Emblem en in de Lierse gehuchten Lachenen en Hagenbroek bekwam hij eigendommen. Jan Baptist was zelfs nauw bij de scheiding van de Nederlanden betrokken als secretaris van de Geheime Raad van Brabant. Deze zoon van Michel de Berthy was dus een

belangrijk man. Of Jan Baptista, de eerste van het geslacht de Berthy die in Kessel verscheen, hier misschien zelf gewoond of een tijd verbleven heeft, is een vraagteken. Zijn afstammelingen hebben in ieder geval nog meer dan twee eeuwen in Kessel gewoond. In 1557, het jaar voor Jan Baptista het Kesselhof kocht, woonde hij in Brussel op de Kandelaarsberg. Zoals het testament laat uitschijnen, waren zijn nazaten op het einde van de 18de eeuw geen armelui. De afstammelingen die hier vermeld worden, moesten zich goed ingeburgerd hebben in de Kesselse gemeenschap. Er waren toen zelfs meisjes van de rijke familie die huwden met jongens van bij ons, zoals met de Kesselse koster Franciscus van Herle. Die familie was wel, zoals men dat zegt, *van goeden huize* en zeker niet onbemiddeld. Het is een geslacht dat gedurende enkele eeuwen in Kessel de functies waarnam van notaris, schoolmeester, koster, boekhouder. Over de families Peeter van der Plas, haar man, Jan

Baptist Verhaegen en Petrus Schoors, gewezen schoonbroers, vonden we geen gegevens.

En haar graf?

Voor het Lievevrouwaltaar in de zijkapel van de Kesselse Salvatorkerk ligt een zeer grote, volledig afgesleten arduinen vloerplaat die een grafkelder afsluit. In juni 1716 werd dominus of heer M. de Berthy hier begraven voor het altaar in het monument van zijn voorouders. Het is onwaarschijnlijk dat de afstammelingen van de steenrijke familie de Berthy tevreden zouden geweest zijn met een eenvoudige steen als grafmonument. Mogen we besluiten dat hier in de zijkapel ooit een monumentale graftombe heeft gestaan? Tijdens het aanleggen van de nieuwe verwarming in jaar 2000 heeft men kunnen vaststellen dat er nog enkele kisten in de grafkelder stonden. Wellicht rust Maria Josepha Prost de Beauregard daar nu nog, samen met andere familieleden...

Frans Lens.

Lezers schrijven

Poempist Octaaf Engels uit Genk bezorgde ons een wat jongere versie van "Och, mijn liefste Nijlen" ofte "Nijlen, het paradijs der Kempen". Wij voegen ze toe aan onze verzameling. Dezelfde lezer signaleerde ons dat Mieke Verbraeken de grootmoeder, niet de moeder, was van Yvonne Ceuppens (die later huwde met Frans Vercammen, alias Sooi van Yvonne – zie ook Poemp 55). Bedankt, beste Octaaf.

"Veel is er nog gebeurd dat nooit uit onze herinnering zal verdwijnen.

Maar ondanks al die miserie werd er in het fort, waar wij sliepen, bijwijlen nog gelachen en gezongen!" Dat schrijft lezeres Maria Houben ons over de inslag van een V1 te Kessel Station in december 1944 (zie elders in dit nummer). Nogmaals bedankt, Maria.

Luc Anthonis van Westmalle stamt overduidelijk uit onze contreien (denk maar aan de tijd dat zijn grootvader Suske Anthonis schepen was in Nijlen). Hij kroop voor De Poemp andermaal in de pen en brengt ons in volgend nummer naar het jaar 1759. Bedankt, Luc!

In Poemp 27 (1995) publiceerden we op het frontblad een fraaie foto, genomen bij de inhaling van pastoor Martin in 1952: "Laat de kleinen tot mij komen". Lezer Harry ofte Heinrich Mertens kent ondertussen een klad van de "kleinen": Vooraan links, Alphonsine Notelaers; 3de links, Yvonne Mertens; vooraan,

Mark Faes; ? ; Grielen; ? ; tussen Grielen en jongen, Maria Desmet; uiterst rechts: Nora Verlinden; links van Nora: René van Looy; achter Rene, José Van Peer. Bedankt, Harry!

De Poemp herdenkt genegen:

Flora Horemans, echtgenote van Rob Van Dyck en tot voor kort wonende in Wilrijk. Flora werd in 1923 in Nijlen geboren en overleed op 8 december 2007 in Reet. Flora was een trouwe briefschrijfster van De Poemp.

Eduard Verrelst, geboren te Nijlen op 23 juni 1907 en zachtjes ingeslapen in het rusthuis van Kessel op 18 februari 2008. Deze kranige Nijlense 100-jarige woonde samen met zijn echtgenote Leona Mariën tot voor kort nog in zijn huis in het Mussenpad.

Colofon De Poemp

Het lek

van De Poemp

Bij de klasfoto van Meester Lieckens en zijn leerlingen, verschenen in Poemp 56, ontbraken de namen van de 6de en de 7de op de eerste rij, nl. Louis Heylen en Gommaar Thys. Frans Raets had ze voor ons allemaal herkend, maar bij het typen is er wat misgegaan!

De Poemp op het net

Je kan onze "Poemp" ook op het internet vinden. De eenvoudigste manier is naar het volgende adres te surfen: home.scarlet.be/w.caethoven en dan "De Poemp" aan te klikken.

Je kan ook rechtstreeks naar het startblad van De Poemp gaan via volgend adres: http://home.scarlet.be/w.caethoven/Poemp_1.html

En natuurlijk hebben wij ook een e-postadres : depoemp@scarlet.be

Briefwisseling

Wij ontvangen even graag een gewoon briefje. Dat kan via volgend adres: De Poemp, Zandvekenvelden 12A, 2560 Nijlen.

De Poemp en nieuwe abonnees

Soms vragen mensen ons of ze ook lid kunnen worden van onze heemkring. Natuurlijk kan dat. Stort 7 Euro op de rekening nr. 853-8126108-62 van DF Nijlen met de vermelding "Abo Poemp voor" gevolgd door uw naam en volledig adres. Wie van een meer directe aanpak houdt, mag ook gewoon even telefoneren met een van onze "mensen aan De Poemp". Welkom bij de familie!

Mensen aan
De Poemp

Jos Bastiaens, 03.481.81.90
Hypoliet Budts, 03.481.69.27
Walter Caethoven,
03.481.85.70
Hendrik Claes, 03.481.82.58
Flor Dieltjens, 03.481.70.41
Herman Engels, 03.481.84.11
Jef Hermans, 03.411.02.78
Frans Lens, 03.480.04.81
Rosette Rymenants,
0479.436.614
Jos Thys, 03.411.21.98
Pol Van Camp, 03.481.74.38

Werkten mee aan dit nummer :

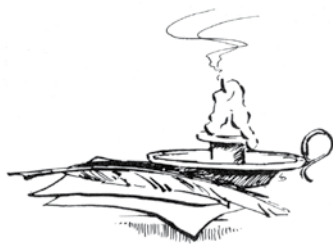
Redactie : Jos Bastiaens, Kristel Bruynseels, Hypoliet Budts, Walter Caethoven, Rik Claes, Flor Dieltjens, Maria Houben, Jeroen Janssens, Frans Lens, Jos Thys, Pol Van Camp, Ludo Van Gestel

Fotografie : Walter Caethoven

Tekeningen : Dirk Lieckens, Marc Verreydt

Grafische vormgeving en zetwerk : Walter Caethoven

Eindredactie : Rik Claes

© 2008 - Heemkring Davidsfonds Nijlen

Nieuwe abonneeminten : Stort 7 Euro op rekening 853-8126108-62 van DF Nijlen met vermelding van naam, adres en "abo Poemp".

DE POEMP □ DRIEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT
HEEMKRING DAVIDSFONDS NIJLEN □ VIJFTIENDE
REEKS □ NR. 57 □ LENTE 2008 □ V. U. : WALTER
CAETHOVEN - ZANDVEKENVELDEN 12A - 2560 NIJLEN